

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту  
Завідувач кафедри

“ \_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

**на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

**зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»**

**за темою: «Податкова система України: механізм регулювання та напрями  
його удосконалення»**

**Виконавець**

студентка факультету Фінансів,  
банківської справи та страхування

Мудряк Світлана Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

**Науковий керівник**

Кандидат економічних наук, доцент  
(науковий ступінь, вчене звання)

Шикіна Наталія Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

**Одеса 2024**

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b> .....	5
<b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ</b> .....	8
<b>1.1. Економічна сутність та принципи побудови податкової системи</b>	8
<b>1.2. Історичний аспект та основні етапи формування податкової системи України</b> .....	17
<b>РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СТАН ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ</b> .....	24
<b>2.1. Роль держави в управлінні податковою системою</b> .....	24
<b>2.2 Аналіз сучасного стану податкової системи України</b> .....	31
<b>2.3 Міжнародний досвід державного регулювання податкової системи</b> .....	37
<b>РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ</b> .....	47
<b>3.1. Легалізація тіньової економіки та боротьба із злочинністю</b> .....	47
<b>3.2. Спрощення податкового адміністрування та зниження податкового тиску</b> .....	52
<b>3.3. Забезпечення прозорості та громадського контролю</b> .....	59
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	62
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....	65
<b>ДОДАТКИ</b> .....	69

## ВСТУП

*Актуальність теми.* Для повноцінного та ефективного функціонування держави є необхідною наявність значних фінансових ресурсів, котрі накопичуються у державних централізованих та децентралізованих фондах в основному завдяки функціонуванню належної системи оподаткування. Економічні відносини, що пов'язані з податками, зборами та іншими податковими платежами, певним чином зачіпають все суспільство країни, тому основні теоретичні та практичні питання побудови системи оподаткування в країні цікавлять не лише спеціалістів економічної чи правової сфери, а й громадян.

Податкова система незалежної України розпочала формування у 1991 році. Не зважаючи на наявність незмінних основних підходів та принципів до побудови цієї системи, що спочатку регламентувались Законом України «Про систему оподаткування», а відтепер у Податковому кодексі України, вона є динамічною, тобто постійно вносяться доповнення, уточнення, правки. Правові норми, що регулюють відносини, пов'язані зі збором, розподілом та використанням податкових надходжень в Україні, відображають всі зміни державної фінансової політики, направлені на подолання кризових явищ, що спричинені повномасштабним вторгненням російської федерації на територію нашої країни, та створення ефективної економіки, як надійного тилу.

Практична підприємницька діяльність та можливість вивчення податкової системи суттєво ускладнена через нестабільність податкового законодавства. Багаточисельні зміни і доповнення, що постійно вносяться до законодавчої бази, ведуть до швидкого старіння навчальної літератури і потребують постійного її оновлення.

Таким чином, актуальність даної теми дипломної роботи є очевидною, особливо в воєнних умовах.

*Об'єктом нашого дослідження* є процес становлення, формування податкової системи.

*Предмет дослідження* є механізм державного регулювання податкової системи України.

*Теоретичною базою дослідження* є роботи вчених-економістів, котрі працювали над даною темою. Так, над проблемою функціонування податкової системи України працювали: Десятнюк О., Дмитрів В., Жарко Р., Кізіма А., Кравченко О., Крисоватий А., Луцик А., Романюк М.. Формування механізмів удосконалення системи оподаткування в Україні досліджують такі вітчизняні вчені, як: Демиденко Л., Крисоватий А., Кучерявенка М., Луніної І., Романенко О. та інших.

*Мета дослідження* полягає у дослідженні теоретичних та практичних аспектів становлення та функціонування податкової системи України, механізму державного регулювання та його удосконалення.

З метою досягнення поставленої мети у роботі нам необхідно буде виконати наступні *завдання*:

- розглянути економічну сутність та принципи побудови податкової системи;
- дослідити історичний аспект та основні етапи формування податкової системи України;
- вивчити роль держави в управлінні податковою системою;
- проаналізувати сучасний стан податкової системи України протягом останніх 5 років з акцентом на воєнний час;
- розглянути міжнародний досвід державного регулювання податкової системи;
- дослідити питання легалізації тіньової економіки та боротьби із злочинністю;
- обґрунтувати систему заходів щодо спрощення податкового адміністрування та зниження податкового тиску;
- вивчити питання забезпечення прозорості та громадського контролю.

*Серед методів дослідження* становлять загальні та спеціальні методи наукового дослідження. Серед загальних ми використали методи аналізу і

синтезу, індукції та дедукції, а також історичний та логічний методи. Використання зведення, групування, відносних показників, тобто статистичних методів, дозволило дослідити динаміку показників діяльності державного бюджету України.

*Інформаційно-аналітична база дослідження* дипломної роботи є нормативно-правові документи, що регламентують становлення та організацію податкової системи, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених в області оподаткування, статистичні дані державного бюджету України.

## ВИСНОВКИ

У даній дипломній роботі нами було розглянуто питання «Податкова система України. Механізм державного регулювання та напрями його удосконалення». В результаті проведеного дослідження можна сформулювати наступні висновки:

1. Податкова система являє собою складну багаторівневу структуру. Кількість елементів податкової системи залежить від рівня розвитку економічної системи в державі: що нижчий рівень розвитку економіки, то більше елементів включає податкова система. В українській системі оподаткування основними елементами виступають платник податку, об'єкт оподаткування. Ставка податку тощо. Всі вони визначені у ст. 7 Податкового кодексу України.

2. Науковий підхід до побудови раціональної податкової системи вимагає, по-перше, системного підходу, по-друге, створення фундаментальної основи, по-третє, формування правової основи для реалізації основних принципів оподаткування. Необхідність систематичності полягає в тому, що всі податки повинні бути взаємопов'язані, органічно доповнювати один одного та узгоджуватися із загальною податковою системою та її окремими елементами.

3. Для податкової системи України характерні явища, які свідчать про «системність» відступів нормотворчих органів від положень Конституції України, іншого законодавства та логічних законів існування системи як такої. Така практика змусила бізнес сприймати податкову систему як джерело підвищеної небезпеки та виховала неповагу до податкового закону.

4. Формування відокремленої самостійної податкової системи України почалося ще в рамках колишнього СРСР. У 1991 р. Верховна Рада УРСР ухвалила Закон України «Про систему оподаткування». У 1997 р. була проведена реорганізація, яка потребувала створення та застосування Податкового кодексу України. До 2011 р. до складу податкової системи України входили 42 платежі: 28 загальнодержавних і 14 місцевих податків і

зборів. Така велика система податкових платежів вимагала значних матеріальних і часових витрат. Після введення в дію Податкового кодексу України (далі - ПКУ) [5] у 2011 р. було зроблено важливий позитивний крок у напрямі вдосконалення національної податкової системи, а саме: скорочено кількість податків і зборів, показник витрат часу на дотримання податкового законодавства було знижено майже вдвічі.

5. Держава, виступаючи публічно-правовим утворенням, наділена всіма ознаками владного суб'єкта, володіє монополією на примус. Відповідно вона має низку властивостей, які відображають її природу. Однією з них є суверенітет, під яким розуміють верховенство державної влади щодо будь-якої іншої влади всередині країни та її незалежність від будь-якої іншої влади за її межами.

6. Обов'язковість податкових платежів безпосередньо впливає з конституційного обов'язку кожного сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, установлених законом. Зважаючи на цього деякі вчені ототожнюють обов'язковість податків і зборів з їх примусовістю.

7. На сьогодні в Україні діє податкова система, яка за своїм складом і структурою подібна до податкових систем розвинутих європейських країн. Проте, для більшості українців податковий тиск майже у десять разів перевищує податкове навантаження в країнах ЄС. Про що свідчить той факт, що за результатами рейтингу Tax Hells Index 2023 американського фонду «1841» Україна посіла 4 місце поряд із Венесуелою, Аргентиною, Бразилією та Мексикою. Для рейтингу було використано дані 2021 року, тобто до повномасштабної війни.

8. Протягом аналізованого періоду сума податкових надходжень в цілому зросла, а у відсотках щодо загального підсумку зменшилась. Всі зміни мають одне підґрунтя – військові дії на території нашої країни з 24 лютого 2022 року.

9. Значні диспропорції між високою вартістю життя в країні та низькими доходами населення провокують нові соціально-економічні

проблеми, такі як неформальна (тіньова) зайнятість; приховування прибутків та ухилення від сплати податків; корумпованість усіх гілок влади; фінансове шахрайство; кримінальні злочини (рейдерство, пограбування, проституція, крадіжки). Рівень тіньової економіки, за даними міжнародних організацій, є індикатором рівня соціально-економічного розвитку країни. У високорозвинених країнах рівень тіньової економіки становить близько 17% ВВП, у країнах з перехідною економікою країнах  $\geq 20\%$  ВВП, а в країнах, що розвиваються  $\geq 40\%$  ВВП.

10. Цифровізація полегшує життя влади, полегшуючи адміністративний тягар, що дає чиновникам більше часу, щоб зосередитися на більш важливих видах діяльності. Крім того, вона дає змогу спростити процедури і знизити навантаження на платників податків. Дослідження показують, що, наприклад, у Південній Кореї цифровізація дала змогу скоротити витрати на дотримання податкового законодавства на 19 % за період 2011-2016 років. Щоб досягти бажаного результату, цифровізація податкових систем повинна залучити широку коаліцію зацікавлених сторін для проведення необхідних правових реформ і забезпечення фінансування.

Отже, для вирішення вищезазначених проблем доцільно провести «Податкову реформу 10-10-10», основні аспекти якої було розроблено у вересні 2022 року економічною дорадчою групою Адміністрації президента. Нова податкова модель передбачає зниження ставок податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), корпоративного податку та податку на додану вартість (ПДВ) до 10%. Основна мета цієї реформи – зменшити податкове навантаження на бізнес та громадян, тим самим вплинувши на економічне зростання, збільшення інвестицій та створення нових робочих місць. Економічна консультативна група, яка запропонувала цю реформу, вважає, що вона допоможе зробити податкову систему прозорішою та простішою.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України № 2142-IX від 24.03.2022. URL: <http://www.golos.com.ua/documents/z-2142-ix.pdf>
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України № 2120-IX від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
3. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України № 2115-IX від 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України № 2118-IX від 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>
5. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.47.11&nobreak=1>
6. Пирого І.С. Податкова політика як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку України: теоретико-правові питання: дис... док. юрид. наук. Ужгород, 2019. 428 с.
7. Томнюк Т. Л. Податкова система: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
8. Децентралізація в Україні URL: <http://decentralization.gov.ua/>
9. Зміни в оподаткуванні під час воєнного стану та їх вплив на бюджети громад. URL: <https://auc.org.ua/novyna/zminy-v-opodatkuvanni-pid-chas-voyennogo-stanu-ta-yih-vplyv-na-byudzhety-gromad>
10. Оподаткування під час воєнного стану. URL: <https://eba.com.ua/opodatkuvannya-pid-chas-voyennogo-stanu/>

11. Янжун І. І. Основни фінансової науки: вчення про державні доходи / І. І. Янжун. І. І. Янжун. - З.: Устав, 2022. - 555 с.
12. Податкове право: підручник / Під ред. С. Г. Пепеляєва. Г. Пепеляєва. - К.: Юрист, 2019. - 591 с.
13. Кустова М. В., Ногіна О. А., Шевельова Н. А. Податкове право України. Загальна частина: підручник / відв. ред. Н. А. Шевельова. - К.: Юрист, 2021. - 418 с.
14. Тихомиров Ю. А. Теорія компетенції / Ю. А. Тихомиров. - К.: Юрінформцентр, 2021. - 355 с.
15. Тихомиров Ю. А. Публічне право / Ю. А. Тихомиров: підручник. - К., 2018. - 496 с.
16. Коркунов М. М. Лекції із загальної теорії права / М. М. Коркунов. - Ж.: Юрид. центр Прес, 2013. - 430 с.
17. Крохіна, Ю. А. Юридичний конфлікт у фінансовій сфері: причини, сутність і процедури подолання / Ю. А. Крохіна // Журнал українського права. - 2020. - № 9. - С. 68-72.
18. Податкове право України: навчальний посібник для вузів / відв. ред. д-р юрид. наук, проф. Ю. А. Крохіна. - К., 2020. - 656 с.
19. Кучеров, І. І. Податкове право України / І. І. Кучеров: курс лекцій. - К.: Юрінфор, 2016. - 448 с.
20. Доходи державного бюджету України за 2018 – 2023 роки. Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes?view=bi>
21. Україну віднесено до списку країн з найбільш токсичними податковими системами. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/86782-ukrayinu-vidneseno-do-spisku-krayin-z-naibils-toksicnimi-podatkovimi-sistemami>
22. Крючкова Н.М. Податкова політика в системі макроекономічного регулювання / Н.М. Крючкова // Одеса: Астропринт, 2011 - 174 с.
22. Колягін Д.В. Аналіз державного регулювання сучасної економіки Франції та Великої Британії /Д.В. Колягін // Вісті ІГЕА. 2016. - № 3(77). - С. 123-125.

23. Об'єднані сторінки європейських країн: URL: <http://europa.eu.int/eur-lex/>
24. Алікберова А.М. Податкове регулювання банківської діяльності та шляхи його вдосконалення : дис.... канд. економ, наук / Алікберова А. М. - Махачкала : Дагестан, держ. ун-т, 2012. - 182 с.
25. Крючкова Н.М. Дієвість податкової політики в рамках регулювання економічного зростання / Н.М. Крючкова : збірник наукових праць Четвертої міжнародної науково практичної конференції «Evropska veda – 2018». - Прага, 2018. С. 24-26.
26. Князєв В.Г. Оподаткування в США / В.Г. Князєв // Фінанси. - 2021. - № 8. - С. 49-58.
27. Ракітов М.Г. Податки та оподаткування в США / М.Г. Ракітов // Податковий вісник.-2021,- №4. -С. 16-21.
28. Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.
29. Кримінальний кодекс України, із змінами від 11 січня 2019 року // Господарське право та процес. 019. 15 січня. URL: [https://protocol.ua/ru/zmini\\_do\\_kriminalnogo\\_kodeksuukraini\\_vid\\_11\\_svchnya\\_2\\_019\\_roku\\_porivnyalna\\_tablitsya](https://protocol.ua/ru/zmini_do_kriminalnogo_kodeksuukraini_vid_11_svchnya_2_019_roku_porivnyalna_tablitsya).
30. Вінчук М. В. Соціальна складова економічної безпеки України : монографія / М. В. Вінчук ; за наук. ред. Я. А. Гончарука, М. І. Флейчук. - Львів : Ліга-прес, 2016. — 168 с.
31. Where Shadow Economies Are Well Established. Forbes. - 2032. - URL: [https://blogs-images.forbes.com/niallmccarthy/files/2017/02/20170208\\_Shadow\\_Economies](https://blogs-images.forbes.com/niallmccarthy/files/2017/02/20170208_Shadow_Economies).
32. Офіційний сайт Державної служби зайнятості URL: <http://www.dcz.gov.ua>.
33. Official Web page. World Bank. - URL: <http://www.worldbank.org>.

34. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
35. Флейчук М. І. Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації : монографія / М. І. Флейчук. — Львів : Ахілл, 2008. — 660 с.
36. MARCELLO ESTEVÃO Why tax administrations are embracing digital transformation. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/voices/why-tax-administrations-are-embracing-digital-transformation>
37. Віктор Конєв Ліберальна податкова реформа – альтернатива закручуванню гайок. *Дзеркало тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/liberalna-podatkova-reforma-alternativa-zakruchuvannju-hajok.html>
38. Софія Тодеренчук Препимущества и недостатки налоговой реформы «10:10:10» для бизнеса. *Економічна правда*. URL: [https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2023/04/28/699587/#:~:text=У%20вересні%202022%20року%20команда,\(ПДВ\)%20до%2010%25](https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2023/04/28/699587/#:~:text=У%20вересні%202022%20року%20команда,(ПДВ)%20до%2010%25).